



Tussenrapportage

21 november 2007

Vraagstelling

U heeft de Commissie Cultuurprofijt gevraagd met voorstellen te komen over de volgende onderwerpen:

1. De wijze waarop verbindingen gelegd kunnen worden tussen de cultuursector en andere maatschappelijke sectoren, redenerend vanuit de eigen kracht en intrinsieke waarde van de cultuur;
2. De mogelijkheden om de betrokkenheid bij cultuur te vergroten, ook in financiële zin.

Met betrekking tot bovengenoemde onderwerpen, heeft u de commissie het volgende kader meegegeven:

Uitgangspunt bij de voorstellen is dat deze betrekking hebben op de rijks gesubsidieerde cultuurproducerende instellingen en dat hiermee per 1 januari 2009 een structurele bezuiniging van 10 miljoen euro wordt gerealiseerd. Het gaat om cultuurproducerende instellingen, zowel in de kunsten als in de sector erfgoed;

Tegenover de extensivering ter hoogte van 10 miljoen euro plaatst u een investering van 15 miljoen Euro, die ten goede komt aan de sectoren die bijdragen aan de extensiveringen. Wat betreft de doelen van de intensiveringen heeft u in de nota 'Kunst van Leven, hoofdlijnen cultuurbeleid' voorstellen gedaan, langs de lijnen van het Regeerakkoord en het beleidsprogramma van het kabinet. De commissie kan in zijn advies deze doelen nader uitwerken en/of aanvullen.

Onderdeel van het advies is een rapportage over het draagvlak van de voorstellen.

Achterliggende beleidsdoelstellingen

Zonder uw vragen, die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten, te willen herdefiniëren, kan de Commissie Cultuurprofijt deze herleiden tot twee belangrijke beleidsdoelstellingen voor de komende jaren: het versterken van de maatschappelijke verankering van cultuur en het versterken van het ondernemerschap van culturele instellingen. Dit laatste punt behoeft mogelijk enige toelichting. Het vergroten van de (financiële) betrokkenheid bij cultuur vereist dat cultuurproducerende instellingen actief relaties aangaan en onderhouden met partners van buiten de gesubsidieerde culturele sector, en vice versa, waaronder met hun publiek. Om dat succesvol te kunnen doen, moeten zij cultureel ondernemen. Verschillende actoren hebben invloed op het ondernemerschap van culturele instellingen. De Commissie Cultuurprofijt wil een aantal daarvan verder onderzoeken.

Aandachtsgebied

Het aandachtsgebied van de commissie is breed, en valt uiteen in vier te definiëren onderzoeksgebieden. Allereerst is er, nodig voor beantwoording van de eerste vraag, het onderzoeksgebied van de verschillende aanpalende maatschappelijke sectoren (a). Daarnaast

zijn er, om de tweede vraag te kunnen beantwoorden, culturele subsectoren of domeinen (b), zoals Cultureel erfgoed, Beeldende Kunst, Podiumkunsten, Film, Media en Letteren. Met name de rijksgesubsidieerde cultuurproducerende instellingen die in deze sectoren opereren, zullen onder de loep worden genomen. Daarnaast zijn er thema's (c) die apart onderzoek behoeven, en die op verschillende van deze domeinen van toepassing kunnen zijn, zoals mecenaat, sponsoring, private fondsen, het versterken van de relatie tussen bedrijfsleven en culturele instellingen. En tot slot zijn er subsidie-voorwaarden (d) die het departement hanteert, en welke onderzoek behoeven.

Werkwijze commissie: een tussenstand

De commissieleden hebben de afgelopen weken gesprekken gevoerd met diverse experts en ervaringsdeskundigen. Een overzicht van de gesprekspartners treft u als bijlage aan.

Tevens is door de commissieleden en de secretaris aangevangen met deskresearch, met name in de vorm van een literatuurstudie. Via de website van de Commissie Cultuurprofijs is een zogenaamde Call for Ideas uitgegaan, welke al tot een groot aantal reacties heeft geleid. Ook zijn er per post bij de Commissie de afgelopen weken enkele min of meer uitgewerkte voorstellen ingediend. Aan Berenschot is een opdracht verleend om na de eerste weging van voorstellen een aantal daarvan verder uit te werken tot concrete businesscases, zodat zicht ontstaat op mogelijke besparingen en verdienmogelijkheden. Deze zullen als bouwstenen dienen voor de eindrapportage.

Op 6 november j.l. vond een besloten werkconferentie plaats, welke was geïnitieerd en georganiseerd door De Cultuurformatie. Doelstelling van de Cultuurformatie was om hiermee concreet bij te dragen aan de Call for Ideas van de commissie. Over de inhoudelijke opzet van de conferentie is vooraf overleg geweest met diverse commissieleden. De zeer goed bezochte werkconferentie, waaraan werd deelgenomen door diverse vertegenwoordigers uit de culturele sector en van de Nederlandse Publieke Omroep (NPO), had voor de commissie behalve vanwege de concrete bijdrage aan de Call for Ideas ook een belangrijke functie vanwege een eerste draagvlakverkenning voor mogelijke voorstellen.

De eerste resultaten van de verkenning van de Commissie Cutuurprofijs zijn nog summier, en laten nog veel ruimte open voor aanvulling de komende maanden. Wel is uit de verkenning duidelijk geworden dat er een mentaliteitsverandering nodig is in de culturele sector en dat er signalen zijn afgegeven dat deze ook wordt gewenst door velen die werkzaam zijn in culturele organisaties. De verandering kan worden versneld als deze van binnen én van buiten wordt ingezet. Om economische bedrijfsvoering en versterking van ondernemerschap mogelijk te maken, is instrumentarium nodig. De mentaliteitsverandering dient zich overigens niet te beperken tot rijksgesubsidieerde instellingen, maar zich juist te verbreiden tot alle culturele organisaties, op welke wijze dan ook gefinancierd.

(a) Het leggen van horizontale verbindingen met maatschappelijke sectoren

Door praktische omstandigheden moeten bijna alle gesprekken van commissieleden met de 'andere' departementen zoals WW&I, VWS en Sociale Zaken nog plaatsvinden. Wel is al gesproken met vertegenwoordigers van De Cultuurformatie, met Kunst & Zaken, SICA en met Kunstenaars & Co en van het ministerie van Economische Zaken over de mogelijkheden die zij zien voor het leggen van vitale verbindingen, over samenwerkingsrelaties die door hen al zijn gelegd en over hun bevindingen. Concrete conclusies of aanbevelingen inzake bijvoorbeeld de mogelijke rol van cultuur op de beleidsterreinen 'krachtwijken', 'participatie', 'brede scholen' en 'toerisme' zijn echter nog niet te trekken voordat de commissieleden met meerdere betrokkenen hebben gesproken. Analyse en aanbevelingen laten dan ook op zich wachten tot de eindrapportage.

(b) Het vergroten van het verdienvermogen van culturele instellingen

Een aantal zaken heeft betrekking op het vergroten van het verdienvermogen van culturele instellingen: het bevorderen van economische bedrijfsvoering door culturele instellingen, het beter benutten van het marketingpotentieel in de brede zin des woords in die bedrijfsvoering, het versterken van de professionaliteit, deskundigheid en visie van het management van culturele instellingen, het versterken van de relaties tussen culturele organisaties en het bedrijfsleven en het leveren van een bijdrage aan het maatschappelijke debat en aan het debat over de plaats van cultuur in, en de waarde van cultuur voor, de samenleving.

De commissie onderscheidt een aantal aangrijpingspunten, waarvan één op alle bovengenoemde thema's betrekking lijkt te hebben, namelijk deskundigheids-bevordering. Het vergroten van deskundigheid in de culturele sector is hard nodig op het gebied van management, marketing, acquisitie en relatiebeheer, werving van fondsen-, sponsoring en mecenaat.

Door de rijksoverheid zijn al diverse deskundigheidsprogramma's mede mogelijk gemaakt. De commissie zal analyseren wat er, gelet op het reeds bestaande aanbod, nodig is om de noodzakelijke effecten te kunnen sorteren. In de eindrapportage komt de commissie met concrete aanbevelingen.

Bij het vergroten van het verdienvermogen van de culturele sector, neemt marketing een bijzondere plaats in. Goede marketing immers, kan op verschillende manieren bijdragen aan het beter benutten van de maatschappelijke waarde van cultuur en het vergroten van eigen inkomsten van producenten. Het voeren van een gedifferentieerd prijsbeleid kan daar onderdeel van uitmaken. Daarbij is het in het licht van doelstelling van de commissie belangrijk ervoor te zorgen dat in ieder geval een deel van de extra opbrengsten die via prijsdifferentiatie wordt gegenereerd, terecht komt bij de cultuurproducenten. Waar musea hun marketingbeleid rechtstreeks kunnen richten op hun bezoekers, hebben de producenten in de podiumkunsten te maken met een extra schakel tussen hen en het publiek: de theaters. De commissie bespreekt met experts in de wereld van podiumkunsten of de afstemming tussen aanbod en afname, dus tussen producent en podium, kan worden verbeterd zodat via het instrument van prijsdifferentiatie extra inkomsten bij cultuurproducenten terecht kunnen komen.

Juist op het gebied van het versterken van de marketing voor de podiumkunsten heeft de commissie in het kader van de Call for Ideas een aantal uitgewerkte voorstellen ontvangen uit de culturele en commerciële sector en van de publieke omroep (NPO). Ook in de zogenaamde 'subcommissie Podiumkunsten' van de commissie is dit thema uitvoerig besproken. De voorstellen zullen de komende weken op waarde worden geschat, en waar mogelijk uitmonden in concrete conclusies of aanbevelingen in het eindrapport.

De relatie tussen culturele sector en omroep

De NPO is op een aantal verschillende manieren zeer belangrijk voor de culturele sector. Als partner en opdrachtgever van culturele programma's, als vertoner van programma's die in opdracht zijn gemaakt of zijn aangekocht, als 'promotor' of 'etalage' van kunst en cultuur en als hoeder van cultureel erfgoed. Omgekeerd is de culturele sector voor de NPO van belang. Inhoudelijk als producent, co-producent en leverancier van ideeën en content en als opdrachtgever van de vele freelance programmamakers, scriptschrijvers, acteurs en regisseurs die ook voor de NPO werken.

De commissie voert de komende maanden gesprekken met diverse partijen, zoals de NPO, de Cultuurformatie, het Stifo, het Ministerie van OCW/MLB, en een specialist mediarecht met als doel om tot concrete aanbevelingen te komen voor het versterken van de relatie tussen culturele sector en publieke omroep. Een aantal bottlenecks staat samenwerking en innovatie momenteel in de weg. Een aantal rechtenkwesties bijvoorbeeld, zal op korte termijn moeten worden opgelost om de noodzakelijke innovatie via nieuwe digitale platforms mogelijk te maken.

Recentelijk heeft De Cultuurformatie het initiatief genomen om de gezamenlijke belangen tussen de culturele sector en de NPO als basis te nemen voor opbouwende gesprekken over concrete samenwerking. Na twee plenaire gesprekken met vertegenwoordigers van NPO en culturele sector, is afgesproken dat drie werkgroepen zullen worden geformeerd, samengesteld uit vertegenwoordigers uit beide sectoren. Zij zullen zich bezighouden met rechtenproblematiek, onderzoek en de totstandkoming van één of meerdere concrete pilotprogramma's waarin beide sectoren samenwerken. Voor deze pilot wordt met name gekeken naar het programmavoorstel Cultuurshake van de AVRO en naar het digitale kanaal Cultura.

Naast mogelijke oplossingen voor de korte termijn, waarop via pilotprogramma's de samenwerking kan worden versterkt, wil de commissie met voorstellen komen die de samenwerking tussen cultuur en omroep ook op lange termijn zal bestendigen.

(c) Het versterken van de relatie met de private sector

Dat er nog een wereld te winnen valt voor de culturele sector, door de relaties met de private sector beter te funderen, te onderhouden en te benutten, zowel op inhoudelijk als op financieel gebied, wordt bevestigd in de gevoerde gesprekken met enkele marketeers uit het bedrijfsleven. Niet alleen zullen cultuurproducenten zich daarbij op grote bedrijven moeten richten, maar ook de middelgrote bedrijven¹ en de particulier zijn zeer interessant voor hen.

Op fiscaal gebied zijn de afgelopen jaren obstakels weggenomen en kansen gecreëerd. Dat gebeurde zowel via de lage omzetbelasting op boeken, bioscoopkaartjes, museumbezoek en theaterkaartjes, als ook op het gebied van mogelijkheden die zijn gecreëerd of verbeterd inzake 'geven voor cultuur'. Toch zijn er nog enkele hobbels te nemen. De commissie heeft een kleine rondgang gemaakt om deze te inventariseren bij enkele bedrijven, culturele organisaties en fiscalisten. Marnix van Rij, fiscalist bij Ernst & Young Den Haag, is door de commissie gevraagd concrete aanbevelingen te doen waarmee ook deze knelpunten kunnen worden opgelost. Het advies zal worden verwerkt in de eindrapportage.

Het lage btw-tarief brengt tot uiting dat de rijksoverheid de cultuursector ook op deze wijze wil ondersteunen. Dit levert voor de culturele sector de morele verplichting op om de maatschappelijke bijdrage aan cultuur via prijsdifferentiatie van toegangskarten zo goed als mogelijk te benutten. Daar ligt een belangrijk uitdaging voor de komende jaren.

Een andere uitdaging ligt op het vlak van communicatie over mogelijkheden voor fiscale ondersteuning van cultuur, zowel aan particulieren als aan bedrijven. Hier wordt actief aan gewerkt door Kunst & Zaken. Wij zijn er van overtuigd dat meer inspanning op dit punt een groter rendement zal opleveren.

(d) Het wegnemen van belemmeringen voor cultureel ondernemerschap in subsidievoorwaarden

Met uw ambtenaren vindt binnenkort een gesprek plaats om te onderzoeken in hoeverre het juridisch mogelijk is om uw ministerie subsidies te laten verstrekken aan cultuurproducenten, waarbij zij onder voorwaarden een positief saldo uit hun bedrijfsvoering na afloop van een subsidieperiode mogen behouden. Het terugbetalen van een batig saldo aan de subsidieverstrekker kan het versterken van het cultureel ondernemerschap in de weg staan en kan belemmeren dat instellingen benodigde reserves kunnen opbouwen, wat evenmin bevorderlijk is voor het versterken van een economische bedrijfsvoering en goed werkgeverschap.

¹ Onderzoek naar de ondersteuning van kunst en cultuur door middelgrote bedrijven in Nederland over 2005, Leenaers Verloop i.s.m Prof.dr. Arjo Klamer, Erasmus Universiteit Rotterdam, Amsterdam, oktober 2006.

Autonome kostenstijgingen vormen een groot probleem in de culturele sector. De commissie Cultuurprofijs wijst in dit verband graag op het voornemen van staatssecretaris Van der Laan van OCW², 'om, naast de compensatie voor de gestegen loonkosten met ingang van 2005 jaarlijks een compensatie te verstrekken voor de gestegen prijzen'.

Aanbevelingen nieuwe cultuurnotaperiode

Vooruitlopend op de naderende cultuurnotaprocedure, heeft u de commissie nadrukkelijk uitgenodigd om in de tussenrapportage met suggesties te komen die kunnen worden meegenomen door culturele instellingen bij het opstellen van hun nieuwe plannen voor de periode 2009-2012.

De commissie Cultuurprofijs adviseert u om naast de beoordeling van nieuwe beleidsplannen/meerjarenbegrotingen van te subsidiëren cultuurproducenten op hun intrinsieke kwaliteit, tevens aan te sturen op het versterken van hun verdienvermogen.

Dat kan op de volgende manier:

Op het niveau van de sectoren:

- Er zijn drastische keuzes nodig in sectoren waarin sprake is van overaanbod en/of overlap. Het publieke belang en het sectorbelang zouden daarom zwaar moeten meewegen in beslissingen over aanvragen van individuele cultuurproducenten die mede met publiek geld worden gefinancierd. De commissie adviseert de Minister dit punt mee te geven in zijn adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur. De commissie vat zijn taak breed op en beveelt bovenstaande ook aan voor het beleid van de publieke cultuurfondsen en lagere overheden. De commissie adviseert de culturele instellingen bij het maken van plannen voor de periode 2009-2012 hiermee rekening te houden en zich rekenschap te geven van hun positie en toegevoegde waarde binnen de eigen (sub) sector en deze helder toe te lichten.

Op het niveau van individuele instellingen:

- De mate waarop een cultuurproducent zijn totale verdien capaciteit benut, zou moeten meewegen in de beoordeling van de plannen voor de periode 2009-2012, die bij de Rijksoverheid ter co-financiering wordt aangeboden. Bij de uitwerking zal de commissie de volgende uitgangspunten hanteren:
 1. de verdien capaciteit heeft betrekking op alle eigen inkomsten buiten de directe of indirecte cultuursubsidies van de drie overheden (dus niet alleen inkomsten aan de kassa, maar ook bijvoorbeeld giften en sponsoring)
 2. bij het bepalen van de verdien capaciteit zou per sector (of subsector) gewerkt moeten worden met benchmarks.
 3. vanaf 2009 geldt voor alle producerende instellingen in de basisinfrastructuur een nader te bepalen norm met betrekking tot de eigen inkomsten (momenteel geldt alleen een 15%-norm publieksinkomsten voor een deel van de podiumkunsten)
 4. deze (nieuwe) norm dient te leiden tot hogere eigen inkomsten ten opzichte van de huidige situatie.
 5. de nieuwe norm houdt rekening met de mogelijkheden per (sub) sector en is op basis daarvan mogelijk gedifferentieerd.
 6. de nieuwe norm houdt rekening met culturele instellingen die hun verdien capaciteit al maximaal benutten. Goed gedrag wordt daarmee niet gestraft.

De commissie zal deze uitgangspunten in haar eindrapportage verder uitwerken.

² Brief van staatssecretaris Van der Laan van OCW aan Vereniging Nederlandse Theatergezelschappen dd. 23 oktober 2003.

Tot besluit

Op een aantal onderzoeksgebieden zal de Commissie Cultuurprofiel internationale vergelijkingen bestuderen. Voor een brede internationale vergelijking op alle aandachtsgebieden van het werk van de commissie, is echter meer tijd nodig dan de commissie nu heeft.

In de eindrapportage zal de commissie aanbevelingen doen aan uw Ministerie en aan de culturele sector.

Bijlagen:

- Plan van Aanpak
- Lijst met gesprekspartners tot medio november